

Motion till riksdagen

1989/90:K251

av Bengt Harding Olson (fp)

En författningsdomstol

Den gällande regeringsformen av år 1974 bygger på folksuveränitetens princip. Denna anses förverkligad främst genom parlamentarismen, dvs. regeringen skall utgå ur folkrepresentationen helst ur en majoritet i denna. I regeringsformen finns olika regler som gäller riksdagens kontroll av regeringen.

Erfarenheterna under senare år har visat att kontrollsystemet är för svagt utvecklat i gällande regeringsform. Framför allt gäller detta den rättsliga kontrollen.

Den svenska lagprövningrätten är idag mycket begränsad. Den existerande rätten enligt RF II kap 14 § förutsätter att ett uppenbart brott mot grundlagen har begåtts av riksdag eller regering för att en domstol skall bortse från en lagregel. Lagrådet är istället det organ som i den svenska konstitutionen givits uppdrag att före ett riksdagsbeslut granska lagförslag och bl.a. undersöka om dessa är grundlagsenliga.

Under senare år har socialdemokraterna både i regering och riksdag flera gånger i kontroversiella och viktiga frågor visat att de inte bryr sig om lagrådets synpunkter. Detta är djupt otillfredsställande från rättssäkerhetssynpunkt. Enligt folkpartiet är en förstärkning av lagprövningrätten därför nödvändig. Hur lagprövningrätten skall konstrueras bör emellertid bli föremål för ytterligare överväganden. En tänkbar lösning är att införa en författningsdomstol.

Erfarenhet från andra länder visar att det är principiellt av värde att i det kontrollsystemet finns ett fristående opartiskt organ som är i stånd att utan påtryckningar utifrån göra konstitutionell prövning i vissa fall. I de flesta länder finns också någon form av författningsdomstol för fullgörande av uppgiften att ta ställning till författningsars grundlagsenlighet.

Man brukar ibland avvisa en författningsdomstol med hänvisning till att den skulle stå i strid med folksuveräniteten. Folkets representanter i riksdagen skall inte kunna tillrättavisas av några jurister som inte har något av folket givet mandat. Detta resonemang är ej hållbart. Tvärtom kräver folksuveräniteten, riktigt uppfattad, att folket har åtminstone någon garanti för att de representanter de utsett att företräda sig och den regering som utgår ur denna krets inte överträder de regler som genom grundlagen uppställts av folket för deras maktutövning. Denna garanti kan folket få endast genom att

ett opartiskt organ får rätt att å folkets vägnar bedöma författningsenligheten i vissa mål och ärenden.

De många s.k. rättsaffärerna i vårt land har ånyo aktualiserat frågan om behovet av en svensk författningsdomstol.

Svårigheterna uppkommer dock när det gäller att närmare utforma en författningsdomstol. Vi har i Sverige tidigare haft en riks rätt. Den var dock en brottmålsdomstol och kan därför inte tjäna som något egentligt föredöme då det gäller att konstruera en domstol med uppgift att bedöma grundlagenligheten av beslut och åtgärder.

De utländska förebilderna är av mycket varierande art. I Amerikas Förenade Stater fungerar den ordinarie Högsta Domstolen också som en konstitutionell domstol. I Förbundsrepubliken Tyskland har man en på visst sätt utsedd särskild författningsdomstol. Olika metoder finns på skilda håll för valet av en sådan särskild domstol.

Med hänsyn till den typ av mål som en svensk författningsdomstol skulle handlägga behövs ledamöter med god juridisk kunskap och bred samhällserfarenhet. Antalet domare i domstolen skulle kunna bestämmas till nio, varav fem av dem skall utses av de två högsta instanserna i riket, högsta domstolen och regeringsrätten gemensamt och de återstående fyra utses av riksdagen. På samtliga ledamöter måste ställas krav på svenskt medborgarskap och behörighet till domartjänst. Det synes lämpligast att göra domstolsledamöternas mandattid begränsad till en tid av fem år med möjlighet till omval.

Författningsdomstolens maktbefogenhet skall vara att domstolen har rätt att upphäva ett beslut som den finner grundlagsstridigt. Ofta inträffar att beslut eller en åtgärd som befunnits grundlagsstridig inte kan åtgärdas. I sådana fall får domstolen besluta om restitution i lämplig form. Domstolen måste också kunna besluta interimistiskt i saken.

Mot denna bakgrund bör nog övervägas behovet av inrättandet av en svensk författningsdomstol.

Hemställan

Med hänvisning till det anförda hemställs

att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om en svensk författningsdomstol.

Stockholm den 25 januari 1990

Bengt Harding Olson (fp)